

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

3

IX

VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED
BRATISLAVA 1981

O B S A H

STÚDIE

Úvodom — — — — —	337
Lubica Droppová, K problematike predchodcov robotníckej revolučnej piesne vo folklórnej piesňovej tvorbe slovenského ľudu — — — — —	339
Andrej Melicherčík, Boj proti fašizmu za Slovenského národného povstania v ústnom podaní slovenského ľudu — — — — —	358
Adolf Dygacz, Poznávacia úloha robotníckych piesní — — — — —	396

MATERIÁLIE — ARCHIV

Adalbert Stránsky, Život a sociálne postavenie drevorubačov banskobystriцkej komory v 17. a 18. storočí — — — — —	408
Rudolf Bednárik, Slovenské zemerobotnícke hnutie na Dolnej zemi — — — — —	414
Elena Bošková, Niektoré poznatky zo života sezónnych poľnohospodárskych robotníkov v oblasti Ziaru nad Hronom — — — — —	420
Lubica Droppová, Výber piesňového materiálu z ankety „Hľadáme robotnícku pieseň“ — — — — —	433
Viera Gašparíková, Naša súčasnosť vo veršoch ľudového autora — — — — —	435

ROZHLADY

Božena Filová, VI. medzinárodný kongres antropológie a etnografie v Paríži — — — — —	447
Soňa Burlasová, Medzinárodné sympóziu m o výskume robotníckej piesne — — — — —	455
Lubica Droppová, Zpráva o zasadaní komisie spoločnosti československých národopiscov pre výskum priemyselných oblastí — — — — —	465
Lubica Droppová, K účelu a výsledkom ankety „Hľadáme robotnícku pieseň“ — — — — —	466
Vladimír Varinský, Z činnosti Robotníckych domov na Slovensku — — — — —	467
Jarmila Pátková, Tradičné a nové ľudové umenie v Rumunskej ľudovej republike — — — — —	471
Ján Podolák, Konferencia o štúdiu ľudovej kultúry karpatskej oblasti — — — — —	481
Jarmila Pátková, III. celoslovenský aktív ľudových umeleckých výrobcov — — — — —	487

RECENZIE a REFERÁTY

Vladimír Karbusický — Václav Pletka, Dělnické písně I—II (Viera Gašparíková) — — — — —	490
Zdeněk Nováček, Robotnícké spevokoly na Slovensku (Soňa Burlasová) — — — — —	493
Selo Viriatino v prošlom i nastojaščem (Ján Mjartan) — — — — —	495
Sovetskaja etnografija, ročník 1954 a 1955 (Štefan Mruškovič) — — — — —	506

C O Д Е Р Ж А Н И Е

СТАТЬИ

Вступление — — — — —	337
Любца Дропцова, К проблематике предшественников рабочей революционной песни в фольклорном песенном творчестве словацкого народа — — — — —	339
Андрей Мелихерčíк, Борьба против фашизма во время Словацкого народного восстания в устной передаче словацкого народа — — — — —	358
Адольф Дигач, Познавательная роль рабочих песен — — — — —	396

МАТЕРИАЛЫ — АРХИВ

Адальберт Странский, Жизнь и социальное положение дровосеков банско-бистрицкой палаты в 17 и 18 вв. — — — — —	408
Рудольф Беднарик, Движение словацких землекопов в области „Долна зем“ — — — — —	414
Елена Бошкова, Некоторые данные из жизни сезонных сельскохозяйственных рабочих в области Жиар над Гроном — — — — —	420
Любца Дропцова, Выбор песенного материала из анкеты „Ищем рабочую песню“ — — — — —	433
Вера Гашиарикова, Наша современность в стихах народного автора — — — — —	435

ОБЗОРЫ

Боžена Филова, VI. международный конгресс антропологии и этнографии в Парижи — — — — —	447
Соња Бурласова, Международный симпозиум об исследовании рабочей песни — — — — —	455
Любца Дропцова, Отчет о заседании комиссии чехословацких этнографов по исследованию промышленных областей — — — — —	465

Na 1. strane obálky: Baník zo Žakaroviec. Archiv NÚ SAV. Foto ČTK.

VÝBER PIESŇOVÉHO MATERIÁLU Z ANKETY „HLADÁME ROBOTNÍCKU PIESEŇ“

Na jar roku 1960 sme uverejnili v dennej tlači niekoľkokrát výzvu, v ktorej sme žiadali o poskytnutie informácií o slovenských robotníckych piesňach a najmä o ich pamätníkoch a spevákoch. (Podrobnosti o ankete sa nachádzajú v správach v tomto čísle Slovenského národopisu.) Pomocou ankety sme sa chceli dozvedieť hlavne mená a adresy ľudí, ktorí piesne robotnícke, ako aj piesne iných sociálne utlačaných vrstiev nášho ľudu v minulosti vedia spievať, aby sa nám tak urýchlila a sprehľadnila zberateľská a výskumná práca. V niektorých odpovediach sme však okrem mien a adries dostali už aj konkrétny piesňový materiál, z ktorého vyberáme niekoľko ukážok.

Piesne podávame presne tým spôsobom a pravopisom, ako nám ich dopisovatelia zaslali, pretože sme zatiaľ nemali možnosť prepísať ich v teréne podľa platných pravidiel zápisu nárečového textu. Piesne však aj takto poslúžia predovšetkým ako zaujímavý dokladový materiál.

1

A na šife bida prevelika,
bo tam nezba žaden o človeka.
Kec on zomre krasne ho chovajú,
dva matroži jeden mech trimaju.

Jak voni se naňho naradzili,
ta voni ho do moria trucili,
šifa jemu zatrubi žalostne,
celo rybky už jedza rosškošne.

Odpíš pajtaš do mojoho kraju,
naj me vecej doma nečekaju,
žena jeho prehorko žaluje,
dzeci mojo chto vas pohoduje.

Ochabjam vas na Boha mileho
naj vas živí aj šicke pecero,
ja vas vecej hodovac nebudu
bo ja ležu na spodku u moru.

2

Kec som pošol do tej Ameriky,
nepoznal ja tam žadne fabriky,
lem me vžali farmere na farmi
by ja dožil americke kravy.

Kravy dožil šumnye še spravoval
a z joho dzivku še špaciroval.

Ty Angličanka a ja chlapec Slováč,
nemožeme my še dvojo zobrac.

Obe vystahovalecké piesne poslala Mária Pandoščáková, Budkovce 178, okr. Michalovce.

3

Keď som sa ja z môjho kraja do Ameriky
zberal,
nikomu som, nikomu som nič nepovedal,
len mi vtedy ľúto bolo, keď som ja nemal
nikoho
že ja musím preč vandrovat ta do sveta šireho.

Keď som prišiel na stanicu už mašina piskala,
a tá moja mladá žena horko ťažko plakala.
Deti hlasom nariekajú, že si otca sprevádzajú,
že on tejde ta ďaleko za to more širokô.

V Amerike taký boznic, keby si to vedela,
keď z roboty domov pridem mokrá mi je
košela.
Keď ma dvaja umývajú s Hudson vodou
polievajú
vtedy by si zaplakala, ach muž môj duša moja.

Pieseň poslal Andrej Farkaš, Hostišovce,
p. Budikovany. V liste zároveň uvádza, že ju
spieval ako vystahovalec v USA pred štyridsiatimi rokmi.

4

Viplat ma pane nejdem viac služít
mam švarne diefča budem sa ženít
ja ta ožením aj ta viplatím
aj tvoje kosti dobre vimlatím
ej hoja hoja sloboda moja
stem sa oženít mi nepovolja.

5

Kebi ste vedeli vi mamičko moja
jak ma ot roboti moje ruki bolia
ruki ot roboti nohi ot chodenia
lebo nas tí pani na pole nevozia
jak rano tak večer len bosí chodíme
že vraj si aspon ubuv zašarujeme.

Piesne poslala vdova Jozefína Hojašová,
rod. Kucharová. Most na Ostrove č. 14, Bratislava-okolie. Je členkou JRD. Prvá pieseň
je sluhovská, druhú spievali poľnohospodárski
robotníci.

Ja som sedliak zemeorač butatôt ma volajú,
preto že tak tvrdo robím v halene a krpcoch
chodím
moju prácu neznaju.

Or, sej, zväžaj, mláť a dávaj pre radných
pánov.

Sedliak musí dane platiť všetko možné kupovať
ak si dane nezaplatí prídu ho exekovať.

Or, sej, ... atď.

Sedliak musí zavčas stávať, večer neskoro líhať
a tí páni z kancelárii idu sa špacirovať.

Or, sej, ... atď.

Počkajte vy radní páni, počkajte vy bežari
ak sa tento svet obráti nebude vám po vôli.

Or, sej, ...

Zoberieme chlapi kosy a pôjdeme my po vás
a ženy zoberú cepy a my vymlátíme vás.

Or, sej, zväžaj, mláť a dávaj pre radných
pánov.

Pieseň poslal František Žbirka, Trnavá Ho-
ra, č. 26, p. Jalná. (Je to variant známej
piesne dr. Alojza Kolíska, *Ja som drevorubač
Slovák, buta tót ma volajú...*)

7 a

Keď vyšla z Prahy ven
sadla si na kameň,
pripjala si rúži
červenú jak plameň.

Červenú jak plameň,
z hedvávu rudého,
by ľudá vedeli,
že já mám milého.

Že já mám milého
není na nem kálu,
on patří do spolku
medzi sociálú.

Vždycky mi má mati
vždycky mi říkala,
aby si nebrala
teho sociála.

Prestaňte mi mati,
prestaňte mi říkat,
já půjdu do boje
náhlas budem volat.

Delníci delníci
jako sa tu máte,

za tých pár grajcarú
co si vydeláte.

Máme sa dosti zle,
hlad býdu trpíme,
práva nám upreli,
že daň neplatíme.

A my daň platíme
z potu našej práce
za co si stavajú
boháci paláce.

Mnohému boháci
kynú bane zlaté
mnohému delníku
deti plačú hladem.

Devčata devčata
mneňte sa tu hezky,
dajte sa zapsati
za naše súdružky.

My sa zapsat dáme
aj s vami půjdeme
do každého boja
kde potreba bude.

Pieseň zaslal Ján Dinka, skladník pozem-
ných stavieb, Bratislava, Karadžičova 1/II. Vo
svojom liste o piesni ďalej uvádza: „Túto
pieseň sme spívali za maďarskej vlády v roku
1913 v Skalici na Slovensku. Má rezkú po-
chodovú melódiu. Čo mi z nej utkvelo v pa-
mäti tak vám napíšem. V tom čase som mal
25 rokov a dnes mám 72.“

7 b

Na zdar, na zdar, na zdar
naj žije socijal
bo z našich mozoľov
žije veľa panov.

Zaviažem si mašlu
červenú jak plameň
a pújdzem robic
na ten paňský kameň.

Počkajte panove
šak pridze rad na vas
jak šicky delnici
dvihnu ruky na vas.

My dane placime
z krvavých mozoľov
a z našich mozoľov
žije veľa panov.

*Na zdar, na zdar, na zdar,
naj žije socijal
bo z našich mozolov
žije veľa panov.*

Poslala Maria Pandoščáková, Budkovce 178, okr. Michalovce. Piesne 7a, 7b sú varianty dvoch českých robotníckych piesní: prvá: „Až pujdu na trávu, sednu si na kámen, uvážu si šátek červený jak plamen...“ a druhá: „Dělníci, dělníci, jak se asi máte, za těch pár krej-

caru, co si vyděláte?“ V oboch slovenských variantoch sú ľubovoľne vybraté a pospájané strofy týchto dvoch českých robotníckych piesní. Obe piesne sú veľmi rozšírené v českom robotníckom hnutí (pozri o nich K a r b u s i c k ý — P l e t k a, *Dělnické písně I*, Praha 1958, 290—304) a veľmi známe boli aj na Slovensku, ako to dokazuje počet variantov.

Lubica Droppová

NAŠA SÚČASNOSŤ VO VERŠOCH LUDOVÉHO AUTORA

(NIEKOĽKO UKÁŽOK Z VERŠOVANEJ TVORBY VOJTECHA HUDÁKA)

Náš život, naplno sa rozvíjajúci a obohacujúci po každej stránke, charakterizuje jedna skutočnosť, ktorá ho neustále sprevádza, a to je tvorivá činnosť pracujúceho ľudu. Tvorivá činnosť sprevádza život na pracoviskách, ale nie menej sa prejavuje aj na iných úsekoch nášho života. Zmeny, ktoré nastali v hospodárskom a spoločenskom živote pracujúcich, spôsobili zmeny v myslení, ako aj v kultúrnom živote ľudu vôbec. Čím viac si všimame náš pracujúci ľud, čím viac prenikáme do hĺbky jeho myslenia a cítenia, tým viac sa presvedčujeme o tom, ako intenzívne prežíva dnešný človek celkové dianie, prítomnosť, no sníva aj o blízkej a ďalekej budúcnosti.

Pracujúci ľud už v minulosti, odvtedy, čo si začal vytvárať podmienky pre kolektívne žitie, ku ktorému ho nútila priamo príroda, pociťoval potrebu vyjadriť svoje myšlienky, túžby a želania, ktoré sa potom po stáročia v zovšeobecňujúcej podobe prenášali z pokolenia na pokolenie a dotváraním a kolektívnym vybrusovaním nadobúdali vysoko umeleckú hodnotu. Taktó vznikala slovesná ľudová tvorba, ktorá sa už v najstarších časoch stala obrazom života pracujúceho človeka a svojráznym spôsobom dopĺňala jeho históriu.

V dôsledku toho, že sa slovesná ľudová tvorba považovala za dielo minulosti, vyskytli sa mienky, že v socialistickej spoločnosti ľudová slovesnosť zanikne a že ju nahradí lite-

ratúra. Ako však ukázal sám život, ľudová slovesná umelecká tvorba žije aj v súčasnosti a plne odráža našu skutočnosť. Tradičná slovesná tvorba prestala síce splňať tú funkciu, ktorú splňala v minulosti v živote kolektívu, no začala sa rozvíjať o nové druhy umeleckej tvorivosti. Tentoraz nemáme na mysli tanečné, spevácke a hudobné súbory, súbory recitačné, bábkárske, divadelné, estrádne atď., teda všetko to, čo zahrňujeme pod vlastný pojem ľudová umelecká tvorivosť, ale ani tvorbu, ktorú označujeme pojmom nový folklór. Tejto tvorbe naša folkloristika už čiastočne venovala pozornosť¹ a venuje aj naďalej. Do celkovej oblasti ľudovej kultúry v najširšom zmysle slova chceme zahrnúť slovesnú tvorbu ľudových autorov, ktorej sa zatiaľ u nás nevenovala väčšia pozornosť ani z hľadiska folkloristiky ani z hľadiska literatúry.² Pretože sa v našich mestách a dedinách s týmto zjavom dnes už čím ďalej tým častejšie stretávame a pretože táto tvorba obsahuje niektoré špecifické zvláštnosti, nemožno nám ju obchádzať bez povšimnutia.

Tvorba ľudových autorov nie je folklórnou tvorbou vo vlastnom zmysle slova. Od folklóru sa predovšetkým líši tým, že nemá charakter ústny, nežije tradovaním, nedotvára sa a nevybrusuje svoju umeleckú formu v prostredí kolektívu a nie je umením kolektívnym alebo aspoň kolektívom osvojeným, čo pokla-

¹ B. B a r a b á š o v á, *Príspevok k problematike vzniku nového folklóru na Slovensku*. Národopisný zborník 11, Bratislava 1952, 321—364, a i.

² Niektoré problémy k tvorbe ľudových autorov nadhodil P. V a v r u c h, *Tvorba lidových autorů — významná oblast lidové umělecké tvorivosti*. Český lid, 41, č. 6, 279—281.

Любца Дропцова, О цели и результатах анкеты „Ищем рабочую песню“	466
Владимир Баринский, О деятельности рабочих домов в Словакии	— — 467
Ярмила Паткова, Традиционное и новое народное искусство в Румынской народной республике	— — — — — 471
Ян Подолак, Конференция по изучению народной культуры карпатской области	— — — — — 481
Ярмила Паткова, III общесловацкий актив художественных кустарей	— — — — — 487
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	— — — — — 490

I N H A L T

STUDIEN

Einleitungsartikel	— — — — — 337
Eubica Droppová, Zur Problematik der Vorgänger des revolutionären Arbeiterliedes in der folkloristischen Liederschöpfung des slowakischen Volkes	— — — — — 339
Andrej Melicherčík, Kampf gegen den Faschismus während des Slowakischen nationalen Aufstandes in der Überlieferung des slowakischen Volkes	— — — — — 358
Adolf Dygacz, Erkennungsaufgabe der Arbeiterlieder	— — — — — 396

MATERIALEN — ARCHIV

Adalbert Stránský, Leben und soziale Stellung der Holzhauer der Kammer von Banská Bystrica im 17. und 18. Jahrhundert	— — — — — 408
Rudolf Bednárik, Bewegung der slowakischen landwirtschaftlichen Arbeiter im Unteren Lande	— — — — — 414
Elena Bošková, Einige Erkenntnisse aus dem Leben der landwirtschaftlichen Saisonarbeiter im Gebiete von Žiar am Gran	— — — — — 420
Eubica Droppová, Auswahl des Liedermaterials aus der Annonce „Wir suchen das Arbeiterlied“	— — — — — 433
Viera Gašparíková, Unsere Gegenwart in den Versen des volkstümlichen Autors	— — — — — 435

RUNDSCHAU

Božena Filová, VI. internationaler Kongres der Antropologie und Ethnographie in Paris	— — — — — 447
Soňa Burlasová, Internationales Symposium über die Forschung des Arbeiterliedes	— — — — — 455
Eubica Droppová, Bericht über die Sitzung der Kommission der Gesellschaft der tschechoslowakischen Ethnographen für die Forschung der Industriegebiete	— — — — — 465
Eubica Droppová, Zum Zweck und Ergebnis der Annonce „Wir suchen das Arbeiterlied“	— — — — — 466
Vladimír Varinský, Aus der Tätigkeit der Arbeiterhäuser in der Slowakei	— — — — — 467
Jarmila Pátková, Traditionelle und neue Volkskunst in der rumänischen Volksrepublik	— — — — — 471
Ján Podolák, Konferenz über das Studium der volkstümlichen Kultur des Karpatengebietes	— — — — — 481
Jarmila Pátková, III. gesamtslowakische Konferenz der volkstümlichen Kunsterzeuger	— — — — — 487
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	— — — — — 490

C O N T E N T S

STUDIES

Editorial	— — — — — 337
Eubica Droppová, The Revolutionary Workingmen's Song and its Precursor in Slovak Folk Songs	— — — — — 339
Andrej Melicherčík, The Fight against Fascism during the Slovak National Rising in the Verbal Tradition of the Slovak People	— — — — — 358
Adolf Dygacz, The Reason for trying to learn more about the Workingmen's Songs	— — — — — 396

VARIOUS MATERIAL — ARCHIVES

Adalbert Stránský, The Life and Social Condition of Wood-cutters in the Region of Banská Bystrica in the 17th and 18th Century	— — — — — 408
Rudolf Bednárik, The Movement of Slovak Agricultural Labourers living in the Hungarian Lowland	— — — — — 414
Elena Bošková, Some Facts about the Life of Seasonal Agricultural Labourers in the Region of Žiar on the River Hron	— — — — — 420
Eubica Droppová, Selected Songs from the Inquiry „We search for the Workingmen's Song“	— — — — — 433
Viera Gašparíková, Our Present-day Life in the Work of a Popular Poet	— — — — — 435
NOTICES	— — — — — 477

S O M M A I R E

ETUDES

Editorial — — — — —	337
Lubica Droppová, A propos des précurseurs du chant révolutionnaire propre aux ouvriers dans le folklore slovaque — — — — —	339
Andrej Melicherčík, Témoignages oraux du peuple sur la lutte contre le fascisme pendant le soulèvement national slovaque — — — — —	358
Adolf Dygacz, A la lumière des chants du monde ouvrier — — — — —	396

DOCUMENTS — ARCHIVES

Adalbert Stránský, Vie et condition sociale des bûcherons du district de Banská Bystrica au 17 ^{ième} et 18 ^{ième} siècle — — — — —	408
Rudolf Bednárík, Le mouvement des ouvriers agricoles slovaques dans la Plaine inférieure — — — — —	414
Elena Bošková, Étude sur la vie des travailleurs du champ dans la région de Žiar sur le Hron — — — — —	420
Lubica Droppová, Choix de chansons tirées de l'enquête: „Nous cherchons la chanson de l'ouvrier“ — — — — —	433
Viera Gašparíková, Le temps présent dans les vers d'un auteur populaire —	435

EXPOSÉS

Božena Filová, VI ^{ième} Congrès International d'Anthropologie et d'Ethnographie à Paris	447
Soňa Burlasová, Le colloque international organisé pour étudier la chanson propre aux ouvriers — — — — —	455
Lubica Droppová, Compte rendu de la conférence organisée par les folkloristes tchécoslovaques pour explorer les régions industrielles — — — — —	465
Lubica Droppová, But et résultats de l'enquête: „Nous cherchons la chanson de l'ouvrier“ — — — — —	466
Vladimír Varinský, L'activité des foyers des ouvriers en Slovaquie — — —	467
Jarmila Pátková, L'art populaire ancien et moderne dans la République populaire de Roumanie — — — — —	471
Ján Podolák, La conférence sur l'étude de la culture populaire dans la région des Carpathes — — — — —	481
Jarmila Pátková, Le 3 ^{ième} Congrès des artisans slovaques créateurs d'objets d'art populaire — — — — —	487
ANALYSES ET COMPTES RENDUS — — — — —	490

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Časopis Slovenskej akadémie vied

Ročník IX, 1961, číslo 3. Vychádza štyri razy do roka

Vydalo Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka dr. Božena Filová

Výkonná redaktorka prom. hist. Viera Nosáľová

Redakčná rada: doc. dr. Rudolf Bednárík, dr. Soňa Burlasová, prom. hist. Emília Horváthová, dr. Soňa Kovačevičová, dr. Michal Markuš, doc. dr. Andrej Melicherčík, dr. Ján Mjartan, dr. Ján Podolák

Jazyková redaktorka Klára Vloššáková

Technický redaktor Ondrej Betko

Redakcia: Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 13,50, celoročné predplatné Kčs 54,—.

Výmer PIO 2385/49-III/2 — V-15*11432

Rozširuje Poštová novinová služba. Objednávky prijíma poštový úrad i doručovateľ.